

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Afschrift aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA Den Haag

Datum 13 juni 2008
Ons kenmerk S2008011459
Onderwerp Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten

Met deze brief informeer ik u over het instandhoudingsprogramma (IP) van de Walrusklasse onderzeeboten bij het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK). Deze behoeftestelling is onderdeel van de verbetering van de Walrusklasse onderzeeboten zoals aangekondigd in de Marinestudie 2005 (kamerstuk 30 300X, nr. 9).

In de Marinestudie 2005 is een pakket maatregelen gepresenteerd waarmee de samenstelling en de middelen van het CZSK beter worden afgestemd op de toekomstige taken. Belangrijke uitgangspunten in de studie zijn naast de klassieke *sea control* en *sea denial* taken, het toenemende belang van ondersteuning van landoperaties vanuit zee en de toename van de taken in het lagere geweldsspectrum. De klassieke *sea control* en *sea denial* taken blijven van belang, maar de nadruk verschuift van de beheersing van grote zeegebieden naar de beheersing van maritieme knooppunten en transportroutes en van wateren in de nabijheid van operatieterrainen op het land.

De accenten die de Marinestudie 2005 legt, vergen investeringen in nieuwe capaciteiten en verbeteringen van huidige capaciteiten. Met de brieven van 18 mei 2006 (kamerstuk 30 300X, nr. 113), 6 juli 2007 (kamerstuk 30 800X, nr. 105) en 23 november 2007 (kamerstuk 31 200X, nr. 66) bent u geïnformeerd over vijf behoeftestellingen die deel uitmaken van de Marinestudie 2005. Het betrof de verwerving van een *joint* logistiek ondersteuningsschip, de verwerving van vier patrouilleschepen, de kwantitatieve versterking van de twee mariniersbataljons, de herintroductie mijnneveegcapaciteit en de veiligheidsaanpassingen

Defensie

aan de sonar van de Walrusklasse onderzeeboten. Het project Veiligheidsaanpassingen Sonar Walrusklasse is onderdeel van het totale pakket aan verbeteringen van de Walrusklasse onderzeeboten maar werd vanwege het waarborgen van de veiligheid versneld in uitvoering genomen. Het project “Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten” dat in deze brief aan de orde is, betreft het resterende deel van het verbeteringspakket.

Operationeel concept en behoefte

Het toenemende belang van ondersteuning van operaties op het land vanuit zee beperkt zich niet tot transport, het fungeren als logistieke uitvalsbasis en de inzet en vuurkracht, maar betreft ook de daarbij noodzakelijke bescherming door fregatten en onderzeeboten. De Marinestudie 2005 heeft onder meer geleid tot de afstoting van vier van de zes M-fregatten. Door de afstoting van de *Maritime Patrol Aircrafts* (MPA) beschikt de krijgsmacht alleen nog over onderzeeboten voor de verdediging van vlootverbanden op grotere afstand. Maritieme eenheden opereren vooral in kustwateren als zij landoperaties steunen en dat stelt aanvullende eisen. Dit geldt ook voor de vier onderzeeboten van de Walrusklasse die sinds 1990 in gebruik zijn bij de Koninklijke marine.

Bij het ontwerp van de Walrusklasse onderzeeboten is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege (in 2002) een *Capability Upkeep Program* (CUP) voor de modernisering van sensoren, wapens en commandosystemen. Door herschikking van prioriteiten werd het CUP aanvankelijk uitgesteld en vervolgens vervangen door het minder omvangrijke instandhoudingsprogramma dat nu aan de orde is. Door het toenemende belang van operaties in kustwateren wordt minder op grote diepte geopereerd dan aanvankelijk voorzien. Hierdoor is de fysieke belasting van de romp, de belangrijkste beperkende factor voor de levensduur, minder groot dan in het ontwerp voorzien. De verwachte levensduur is thans 35 jaar waardoor de onderzeeboten ten minste tot 2025 in gebruik kunnen blijven. Om dit te bereiken is echter wel een aantal aanpassingen nodig.

Vier probleemgebieden

Om de vier Walrusklasse onderzeeboten in het gewijzigde operationele scenario veilig en doelmatig te kunnen exploiteren, zijn op vier terreinen aanpassingen nodig. Deze hebben alle betrekking op de veiligheid en de instandhouding van de huidige capaciteiten. Het betreft de vernieuwing van de conservering van de drukhuid, de vervanging van verouderde primaire

Defensie

sensoren zoals de sonar en navigatieperiscoop, de vervanging van grote delen van het centrale computersysteem, het *Combat Management System* (CMS) en de vervanging of aanpassing van een aantal platformsystemedelen.

De conservering van de drukhuid is verouderd waardoor de bescherming tegen corrosie ernstig is afgenomen. De conservering zoals die bij de bouw is aangebracht moet daarom worden vervangen. De conditie van de drukhuid bepaalt in belangrijke mate de levensduur. Het sonarsysteem van de Walrusklasse onderzeeboten bestaat uit diverse componenten en functionaliteiten. In het project Veiligheidsaanpassingen Sonar Walrusklasse worden om veiligheidsredenen al enkele aanpassingen aan het systeem uitgevoerd. In het instandhoudingsprogramma worden de resterende aanpassingen gedaan. Het betreft enkele primaire functionaliteiten van het sonarsysteem en de navigatieperiscoop die technisch niet meer in stand te houden zijn of die onvoldoende ondersteuning leveren bij het opereren in kustwateren.

Het CMS is verouderd en nog slechts beperkt in stand te houden. Ook is het niet mogelijk de sonar en de navigatieperiscoop te integreren. Dit beperkt de operationele inzetbaarheid. Een aantal onderdelen van platformsystemen heeft het einde van de technische levensduur bereikt en moet worden vervangen. Het betreft de triminstallatie die er voor zorgt dat de boot met elke vaart en op elke diepte is uitgebalanceerd, de luchtanalyse-apparatuur, enkele componenten van het afvoergassensysteem en het ventilatiesysteem. De vervanging van de luchtanalyse-apparatuur is ook om veiligheidsredenen nodig.

De vervanging van de desbetreffende systemen verbetert ook de capaciteit om andere onderzeeboten en oppervlakte-eenheden vroegtijdig te detecteren. Deze capaciteit wordt nationaal en internationaal al regelmatig ingezet ter ondersteuning van civiele autoriteiten bij de rechtshandhaving of de handhaving van de veiligheid op zee, bijvoorbeeld bij *counterdrug operations*.

Projectorganisatie en planning

De projectorganisatie van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) ziet toe op de uitvoering van het instandhoudingsprogramma tijdens de geplande perioden van onderhoud van de onderzeeboten. De verwervingsvoorbereidingsfase wordt voltooid in 2011. De realisatiefase van het project beslaat de periode 2011 tot en met 2018.

Defensie

Investerings- en exploitatiekosten

Het financiële projectvolume valt in de bandbreedte van € 50 miljoen tot € 100 miljoen. Vanwege de positie van Defensie bij onderhandelingen met de industrie verwijs ik voor de financiële aspecten van het project naar de commercieel vertrouwelijke brief die gelijktijdig met deze is verstuurd. Met het instandhoudingsprogramma zullen de exploitatiekosten afnemen. In het vervolgtraject zal een en ander nader worden uitgewerkt.

Projectrisico's

De integratie van het instandhoudingsprogramma in het reguliere onderhoud maakt de planning en realisatie van het project complex. Om de risico's te reduceren wordt een projectorganisatie opgezet die mede als taak heeft de uitvoering van het onderhoud en het instandhoudingsprogramma op elkaar af te stemmen en te coördineren.

De risico's voor dit project worden als gemiddeld tot hoog geschat. Om de risico's te beheersen wordt een aantal maatregelen genomen. Door zoveel mogelijk gebruik te maken van bewezen technologieën en systemen die van de plank kunnen worden gekocht, door de software van het CMS te laten ontwikkelen door het *Centre for Automation of Mission-critical Systems* (CAMS) en met behulp van een gedegen integrale planning, worden de projectrisico's beperkt. Voorts is bij de berekening van het projectrisico een opslag van 5 procent gehanteerd voor de inbouw en integratie van de optronische mast en de planning en samenloop van het instandhoudingsprogramma met gerelateerde projecten. En er zijn extra middelen gereserveerd die kunnen worden aangewend als een risico zich werkelijkheid wordt.

Logistieke consequenties

De consequenties op logistiek gebied worden in vervolgfases nader uitgewerkt. De verwachting is dat deze beperkt zijn omdat het gaat om de vervanging van bestaande capaciteiten.

Samenwerking en industriële inschakeling

Gezien het specifieke karakter van het instandhoudingsprogramma is internationale of interdepartementale samenwerking niet aan de orde. Er bestaan goede mogelijkheden voor de inschakeling van Nederlandse bedrijven voor de *engineering*, de conservering en de

Defensie

levering van systeemdelen. Defensie zal deze aspecten in de voorbereidingsfase bespreken met de *Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid* (NIDV). TNO heeft onderzoek verricht naar de instandhouding van de Walrusklasse tot 2025. De conclusies van dit onderzoek zijn gebruikt bij de opstelling van het instandhoudingsprogramma. Daarnaast zijn onderzoeken gaande onder meer op het gebied van constructie en kwetsbaarheid.

Gerelateerde projecten

Twee investeringsprojecten in uitvoering zijn van invloed op het instandhoudingsprogramma, te weten het project Veiligheidsaanpassingen Sonar en het project Modernisering navigatiesystemen (voor alle operationele eenheden van het CZSK).

Ten slotte

Met deze brief heb ik u geïnformeerd over het project Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten. Met de uitvoering van dit programma kunnen de Walrusklasse onderzeeboten ten minste tot 2025 op doelmatige wijze in stand worden gehouden en is de effectieve inzet in het gehele geweldsspectrum gewaarborgd. De uitvoering is zowel technisch als planmatig complex en het projectrisico wordt aangemerkt als gemiddeld tot hoog. Op grond van de voorgenomen maatregelen acht ik de risico's voldoende beheersbaar. Ik ben voornemens de DMO te mandateren het project uit te voeren.

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

drs. J.G. de Vries